

Lúdas Matyi

Egy eredeti magyar rege négy levonásban

Quamvis sublimes debent humiles metuere,
Vindicta docili quia patet solertiae.
(PHAEDRUS)

(Szegénytől félj, akármilyen nagy úr vagy is,
Furfangja minding módot lelhet bosszúra.
Terényi István ford.)

Előljáró beszéd az első kiadáshoz

Jámbor olvasó!

E munkácskának ki legyen szerzője, ha kérded,
Nem tudom: a' bizonyos, hogy az én kezeimbe csak így jött
Név nélkül; nekem egy szomszédom hozta az Erdő-
Hátról vagy honnan, hogy jó lesz rajta nevetni
Majd borozás közben. Igaz is: mert rajta nem egy-két
Vídám estvéket tölténk; még Marci kanász is,
Aki nagy Á-t se tanúlt soha, sokszor majd megütötte
A guta, úgy röhögött: No, ilyen soha gazd'uram, úgymond,
Még a hetvenedik nagyapámnak lelke se hallott.
Be' furcsán perdül, pedig a sor vége nem úgy megy,
Mint nótában szokták. Osztán meg akárki
Írta, uram! de gonosz csontnak kell lenni, ugyancsak
Tudja, mikép szokták. Így ítelt Marci tudatlan
Fővel; mások még több szépet láttak ezen kis
Munkában, de kivált a többek közt, nekem a sok
Körmönfont magyaros szóllás formája, meg a nagy
Könnyűség, elmés lelemény, természeti festés,
Mellyek ezen kisdéd munkát kedveltetik, egybe
Úgy megtetszettek, s egyszersmind Döbrögi úrnak
Példátlan példás megjobbúlása is egybe
Úgy szívemre hatott, hogy azonnal, mint Matyi, én is
Háromszor tettem fogadást, hogy közrebocsátom
A fúrfangos eszű Lúdas Matyi tetteit, és már
Szükség, hogy szavamat telyesítsem, mint magyar ember.
Ebből áll az egész dolog, amit mondani szükség
Vólt, legalább annak véltem. Most útra bocsátom
A Matyit, országot hadd menjen látni; ne féljen
Döbrögi úr, mert ő már többször nem veri ám meg.

ÍRTAM--Jobbotthon
EGY KANCSÓ JANKAI MELLETT-
A kiadó.

A szerző az olvasókhöz

Hajdan ütlekkel magyarázták a mi atyáink,
Hogy mi az alsó rend törvénye? kinél az igazság? -
Aki erősebb volt, ugyan az kényére bitangolt. -
A lepocsékolt nép dühös indulatja kanóccal
Adta jelét olykor bosszújának; de oroszlánny
Szíve kevésnek vólt, hogy mint Matyi visszapofozza,
Ami goromba csapást vett a zabolátlan erőtől.

Elmúlt a vad idő; ki van ennek szabva határa
Szintügy, mint annak; szent a törvény; s az igazság
Fennyen hordja fejét, mert van bizodalma Hazánknek
Bölcs fejedelmeiben. Bátran eleresztem azért én
Döbrögi Mátyássát, mint medvét, mely vadonából
Emberi kézre került, és már gazdája dudáján
Úgy illeg-billeg, hogy rajta akárki nevetethet,
Senki fiának sem lévén oka tőle szepegni.

Bécsbe ugyan hírem nélkül szöke pőre gatyában
És boglyas fővel: most én csimbókba kötözve
Fürtjeit és e kis kacagánkat vetve nyakába,
A korhelyt, fogadott apjának visszabocsátom.

Debrecenből, januárius 12.-én 1816-ban.
F. M.

Első levonás

Hajdann egy falubann, a Nyírenn-é vagy az Erdő-
Háton, vagy hol esett, jó szerrel nem jut eszembe.
Már csak elég az, hogy: vólt hajdann egy öreg asszony.
Özvegy vólt, s egy rossz fia vólt. Ez munka fejében
Nyáron a legyet a szárán csapkodta napestig,
Télen a tüzelő mellett a piszkafa végén
Ácsorgott el egész napokat; jó anyja eléggé
Zsémbelt rá; de akár a száraz falra marokkal
Borsót hintett vólna, szitok, mocsok és a hurítás
Annyit tett Matyinak (Matyi vólt neve a sihedernek).
Illy tunya életet élt ő jó ideig; hanem egyszer

Hóltra elúnta magát, hosszúknak kezdte találni
A napokat, s nem elég tágasnak az anyja telekjét:
Addig nyújtódzott hát, hogy valahára szokatlan
Bajra vetette fejét, s kigyaloglott a faluvégén
Lévő dombig, ahol szoktak vólt mindenik innep
Délyesténn az időtöltők karikába hasalni. -
Mint sziszeg a fót lúd idegenre: Matyinkat is akként
Gyúnyolták ki az ő vele nőtt egyforma korású
Virgoncok; de csak ott volt már ő s nem sok időre
Öszvegyalúlódott velek. - Innen láta először
A mi fiúnk, nézvén szanaszéjjel, az ég karimáján
Dalmahodó hegyeket; más részről mint ugyanannyi
Nyársakat a távol helységek tornyait; itten
Vette ki a szóból, hogy szomszéd vármegye is van;
És a többek közt, hogy a híres döbrögi vásár
Egy hét múlva esik. - Felpercene benne az ország
Látására való kívánság; már az eszében
Kezd sok gondolatok forrása mozogni, pezsegni;
Nincsen nyugta; fejét töri, míg végére előtte
Rés nyílik, mellyen szándéka folyásnak eredhet. -

Anyjának húsz szép annyányi libái valának
Egy szép gúnárral, s egy pár öregecske tojóval,
Jókor költek azok, maga bajmolt vélek az özvegy,
Hogyha szerencsésenn, úgymond, fel tudja nevelni,
Majd egy kis télére valót árulna belőlök.
E lúdakra fené fogait Matyi, kéri az anyját,
Bízná rá azokat, hogy hadd próbálna szerencsét;
A vásárra bemenne velek; jó móddal eladná;
S így kapadozva talám kupec is kerekedne belőlle,
Mely úton sok rác úr lett abban az időben. -

Korhely! léhűtő! majd a vásárra, pokolba!
Mit keresél az egész nyáron? jobb, hogyha dologhoz
Látsz itthonn: - az anyó így s így mocskolta le Mátyást.
Ő pedig a vásárra menést feltette magába,
Már pedig ő, amit feltett furfangos eszébe,
Azt onnan sem tűz, sem víz nem ütötte ki többé;
És addig kunyorált, hogy csak rávette az anyját:
Ám, no hiszen legyen úgy, úgymond, áldjon meg az Isten,
Csak lendíts valamit, mert héj nagy bűn a henyélés.
Kedve derül Matyinak, szerez egy jó kézbeli fütyküst,
S a sutból kivon egy pókháló lepte tarisznyát,
Melly öreg apjának sohasem szállott le nyakából.
Ebbe az anyja rakott túrót, hájat, kenyeret, sót
S fokhagymát; azalatt ő a vén lúdatkát arrább
Hessegeté; az eladni való húszat kiszakasztá,
És egy körmön font ostorral az útra riasztván,

Anyjának minden jót kíván, s ballag utánnok.

Döbrögen vala hát ekkor vásár, a hatalmas
Döbrögi úr örökös jószágában, ki magáról
Azt tartotta, hogy ott neki a Felség se parancsol;
Amit akarta, a' vólt törvény, s tetszése igazság. -
A portékáknak maga szokta kiszabni az árát,
És amely darabért többet mert kérni az áros,
Elkonfiskáltatta, meg is büntette keményen.
Hogyha pedig nétán más olcsón vett meg akármit
És neki megtetszett, csak azért kivetette belőlle,
Hogy fenntartódjon fegyverrel nyert ösi jussa. -
Amint Döbrögi úr ekkor szokott sétála alá s fel,
A mi Matyink és a szép húsz liba tűne szemébe
Annyival inkább, mert minden süvegelte személljét,
Csak Matyinak vólt fenn egyedül a főrevalója.
Kérdi az úr: Ki ezen lúdak gazdája? - Magam la!
Így szólott nagy nyers-nyakason Matyi. - Ennye gazember!
Nem tudod, itt ki az úr? majd emberségre tanítlak!
Hol vagyon a süveged? mi ezen lúdaknak az árra? -
Bényomván süvegét, s megrázintván kacagánnyát:
Három márvás, úgymond, párja, az ilyen-amollyan! -
Kérdi az úr: Id'adod fele árán? - Ő biz az apja
lelkének sem alább párját egy kurta forintnál.
Döbrögi vág egyet sinkójával; nosza három
Fogdmeg toppan elő; Matyit a kastélyba cibálják;
Lúdjaik elhajtják; és a kapu közt hevenyében
Ötvent vágnak rá, mellyet süvegelve faránál
Egy ispán híven számlált, és Döbrögi bőrös
Karszékéből szemlélt. - Matyi így szólt, hogy felereszték:
Én, uram, a fizetést köszönöm; ha az Isten erőt ad,
S életben megtart, majd meg szolgálom; azért csak
Róvja fel a kapufélfájára, hogy el ne felejtse:
Háromszor veri ezt kenden Lúdas Matyi vissza!
Ezt csak alig végzé, néhány zöld ingesek agyba-
Főbe verék, s kiveték jól meghurcolva hajánál
Fogva, hogy a földet még a lábujja sem érte.
Míg húzták-vonták, még egyszer visszakiáltott:
Osztán háromszor veri meg Lúdas Matyi kendet!
Hogy már ott kinn vólt, így szóllott a sokasághoz:
Majd meglássátok, háromszor megverem azt la!
Ezt minden neveté; de kivált a Döbrögi háznál
Őrületes szavain Matyinak hahotára fakadtak.

Második levonás

A mi Matyink, könnyen lehet elgondolni, hogy anyja
Háza felé képpel sem fordult; bűgva-morogva
Elment földetlen földig; s elvitte magával
A bosszúállás lelkének is ördögi mérgét.
Hogy dühe céljához juthasson, pénzkuporásra
Adta magát; jócskán keresett is, hol napi számmal,
Hol szolgálattal, s néhány nyelvekbe eléggé
Jártas lett, mert sok nagy városokat bebarangolt;
S annyira-mennyire sok mesterségnek kitanúlta
A csínnyát-bínnyát. Bízván hát mind az eszéhez,
Mind erszénnyéhez; hogy Döbrögi meg ne csalódna,
Úgymond, már egyszor vele számot kellene vetni.
Képe azóta nagyonn elváltoza néki; azomba
Döbrögi házánál elenyészett híre nevével.
Bátran elmegy hát a nyílt udvar kapujáig,
Amellynek küszöbén nem igen kedvére hasalt vólt.
Látja, hogy a füstös nagy ház helyére azólta
Pompásabb palotát újabb ízléssel emeltek,
A fala fel van már építve, de a fedeléhez
Még faragatlan fák vagynak halmozva rakásra.
Meg lesz már, így szólt Matyi, meg lesz Döbrögi verve.
Elfordúl onnan, veszen egy félkézi szekercét,
Zsebbeli ölmérőt s plajbászt egy irhakötővel;
És egy vándorló olasz ács-formába jelen meg.
Eljutván a nagy kastélyhoz, mint ahoz értő,
A falnak szélét-hosszát mérkéli szemével;
Onnan vizsgáló képpel megyen a farakáshoz;
Olykor fel-felnéz, a fákat megmosolyogja,
S csóváltgatja fejét. Meglátja az úr is az embert,
Arrafelé sétál; mit akar? megkérdezi. Semmit,
Úgymond, Méltóságos uram! csak ezen vala útam,
Meg sem is állhatnám, hogy az ilyent meg ne tekintsem,
Mert mesterségem; látom, hogy akárki csinálta,
A palotában a kőműves munka királyi,
Bár csak már fedelét láthattam vólna; reménylem,
E díbdáb fákkal nem akarja az úr bekeverni.
Mondja az úr: Ezeket bizony én vágattam az erdön,
Csak hozzá vetvén. - Jók, jók, úgymond Matyi, apróbb
Házaknak, de nem illy nagy kastélynak; Róma felé kell
Forgani, hogy pompás fedelet láthasson az ember.
Én, nagyságos uram! láttam, s dólgoztam is egy-két
Hercegi munkákat: de bizonynal mondom, ezekből
Nem képes takaros mívet készíteni. - Kirántja
Mérőjét, mérkéli. - Be kár, hogy öt ujjnyi hibázik;
Ám de hisz' e' nem az én dolgom, senkit se gyalázok,
Se magam ok nélkül más munkájába nem ártom,

Menni akar; de az úr megtartóztatja. - Barátom!
Még nekem, úgymond, nincs egy áccsal is alkum, az úr hát
Járt az olasz földön? - tessék bójönni! - Ebédje
Volt-é már ma? Ha a munkám fog tetszeni, nem fog
Nállam az országban nemesebb gazdára találni,
Elmosolyodja magát Matyi és dícséri az úrnak
Építésbeli ízlését, sajnálja, ha itten
Tán alkalmasabb fákat nem lelteni ezeknél.
Óh! mond Döbrögi, nincs a földön oly jeles erdő,
Mely az övénel jobb s gyönyörűbb fát tudna nevelni.
Látni szeretné azt Matyi - Döbrögi pontba parancsol
Egy hintóba fogatni. - Szakács tálaljon azonba!
Míg bémennének, Matyi mondja, hogy arra való fák
Hogyha találtnak, jó vólna talám kijegyezni,
Sőt tám egyúttal vágatni is. - Egybe az ispánt
Szóllítsák! - Kétszáz fejszést rendeljen az erdő
Sarkához. - Készen az ebéd; jól laknak; a hintó
Ott terem. - Egy pillantat alatt kinn vagynak az erdőn.
A fejszések is ott vagynak már. - Járja az úrral
A roppant tölgyest Matyi, és vágatja, ha szép fát
Sejt meg. - Már minden munkást elrendelete széjjel;
Kedve szerént: nem tud még egy szál fára találni.
Beljebb mennek hát, - vizsgálódnak. Matyi egyszer
Mondja, hogy ő már lelt. Egy sűrű völgybe lecsalja. -
Illyen lenne derék, hahogy ölnyi kerülete vólna.
Döbrögi mellé áll s által próbálja ölelni.
Akkor megkapván Matyi túlnan két keze szárát,
Egy gúzzsal, mellyet csak azért font, hogy öszveszorítja.
Nem vagyok én, uram, ács, hanem a Lúdas Matyi - úgymond,
Kit kend megcsapatott, és elrablotta libáit,
S háromszor fogadá, hogy visszapüfölgeti kenden.
E' most hát első. - Vág egy jó tölgyfa husángot,
S azzal tarkótól talpig meghányja keményen.
Döbrögi hasztalanúl hánykódott, mert famohával
A száját jól bétömködté; azomba az erdő
Rengett a sűrű kopogástól, s a rohanó fák
Vad morgásaitól. - Mátyás az urat megagyalván
És a lúd árát a zsebjeiből kikeresvén,
Törli szemét, száját, és a sűrűbe elillant.
Már a fejszések, nem lévén munka, pihentek.
Már jobbára ledöntve hevert a címeres erdő
Legszebb része; menő félen már a nap: az ember
Bárha dologtalan is, de az ácsorgást is elúnja:
Mégsem jó sem az úr, sem az ács. Végtére az ispán
Nem veszi a dolgot tréfának, hoppogat; erre
Hoppot mond itt, ott, meg amott a rengeteg erdő.
Hallgatnak; de csak a baglyok huholási szakasztják

Félbe az alkonyodást követő vadon estveli csendet. -
Már most mindnyájan kurjantnak; a hangok özönje
Zengeti a zordont; beljebb, beljebb morog, amíg
Mélyen elnémul. - Figyelem van utánna, sehonnan
Egy kukk hang se felel. Most, most szeppen meg az ispán,
Széjjel rendeli a látványságot, hogy az erdőt
Hajtsák meg, mert már bajnak kell lenni akárhogy. -
Amint egynéhány hajtók a völgyet elérik,
Hallanak egy olyan horkanást, mint mikor a kant
Megdöfik, és szívét ért sebje miatt az utólsót
Elhergette. Mi az? Megdobban az ijedezésre
Rákapatott jobbágy; hátrál; ordítja az ispánt;
Ott terem az, s félénk népét biztatva lemégyen
Ólalkodva az aljra velek; - mit látnak? az Isten
Mentse az illyentől még a jó krími tatárt is!
Fához kötve urok, famohával szája betömve,
És a drága ruhák szét vannak rajtva feselve.
Elvágják a gúzst, és szájából kifeszítik
A mohot; a rémült ispán instálja alássan,
Hogy mi pogány gyilkos kínozta meg ilyen erőssen
A nagyságos urat? Felelt helyébe aludt vér
Ömlött Döbrögiből; sok csuklás közbe sokára
Úgy nyöghette ki, hogy Lúdas Matyi meggyilkolta. -
Egyik jobbágy a másiknak kurta gubáját
Megrántá: más a mellette valóra könyökkel
Titokban bökdöse, míg urok óbégatva könyörgött:
Ó fiaim! vigyetek szaporán, mert meghalok - úgymond.
Mefogadák ezek a jó emberek, és az ölkben
Vitték a kocsihoz, mások famohát szedegettek,
És derekának lágy fekvést puhogattak, az egyik
Szűrét tette alá, másik betakarta gubával. -
Hogy haza commogtak vele a lovak, egy banya két pint
Szappanos égett bort kent széjjel rajta; az udvar
Egy kis mákszemnyit sem aludt, minden köhenésre
Öt-hat férjfi cseléd és szintugyanannyi fejrénep
Ütköze egymáshoz; nagy vólt egyszóval a hűhó!

Harmadik levonás

Hát Matyi hol jár most? Vátig keresék, de az éjnek
Jó oltalma alatt hamar általment a határon,
És már új módon gondolkozik a mi urunknak
Más izrombeli megpüföléséről. Mikor elsőbb
Vándorlott, egy vén doktornál jó darab ízig
Szolgált; (hajdann ez valamely külföldi seregnél

Felcser vólt) minthogy híven szolgálta, bizonynal
Tudta tehát, hogy még jó szívvel látja: ez úgy lett;
Még életbe lelé, s hozzá beszegőde inasnak,
Olly feltétel alatt, hogy az esmeretes nyavalyáknak
Cifra nevére; haszonvehető fúvekre, porokra;
Érvágó, köppöly, kristély, láncéta, borotva
S más borbélyszerszám hasznára; sebekre való szer,
Fördők s párgolatok készítésére, kenőcsre
Oktatná őtet. - Feje jó volt a mi Matyinknak,
S egy-két hét csak alig múlt, hogy vagy római nyelven
Vagy görögül, sok rossz nyavalyákat elő tudá bölcsen
Mondani; mellyek azon században műbe valának;
És az azokra való szer kotyvasztáshoz is értett. -
Elkéré ekkor doktor Skorbuntzius úrtól
Ócska parókáját, spádéját, vén paripáját,
Bőr-bugyogóját, és a táborigi régi kabátját,
Hadd csapjon velek egy fársángot földesuránál.
Ráállott az öreg, minthogy jó zálogot ígért. -
Felveszi hát a vén hacukákat; doktori módon
Kezdi viselni magát; illet rá tászli, paróka,
Koszperd és bugyogó; úgylahy Skorbuntzius úr is
Mégfogván a hasát, majmát majd hóltra nevette.
Ő meg búcsút vesz, s Döbrögnek ereszti fakóját.
Döbrögi még szintén meg sem szabadúlt az elébbi
Mégpüfölés szedres daganatjaitól: ihol újra
Látogatásra megyen hozzá Matyi, hajdani szörnyű
Ígérte szerént. Híjjába keríti magát bé
Puzdrás és láncsás hajdúkkal: nincs neki annyi
Lelke, hogy a bosszús Matyinak kikerülje husángját. -
A végső faluhoz jutván Matyi, ott maga mellé
Egy vezetőt bérelt; mikor osztán Döbrögöt érte,
Ott a bírótól katonás hangon kalaúzt kért,
*Mert ő menni muszajn Szakkerment a Generális,
Quartély aki betegh.* (Hihető abban az időben
Történt vólt e' meg, mikor a sokféle keresztés
Ponyva hadak szanaszét kóborlották be hazánknak
Nagy részét.) Biztatja Matyit szóval, hanem elsőbb
Földes urához fut bíró uram, és bejelenti,
Hogy hadi orvosló vagy on itt; mert Döbrögi fűhöz-
Fához kapkoda, és akit csak ajánlani tudtak,
Bárha kerékgyártó, lóorvos, marhakuruzsló
Vólt is, kínjában mind meghallgatta tanácsát.
Kéreti hát ezt a felcsert is, hogyha az Istent
Féli, tekintse az ő nyomorúságát, s ha csak egy-két
Pillantást szánjon megnézésére; jutalmat
Várakozása felett ígér, és a kocsiában
Küldi el a generál szállásáig. Matyi gazda

Egy darabig vonogatta magát; végtére az egymást
Felváltó posták elvitték csaknem erővel.
(Bárha nem említném, lehet elgondolni csak úgy is,
Hogy Matyi a képét okosan bé tudta vakolni,
És különös módon elváltoztatni beszédét.)
A mi urunk, ki szegény, még vagy három daganattal,
Mellyek a hátáról nem akartak eloszlani, ágyban
Kornyadozott: hogy vélt orvossa felé közelített,
Majd kirepült szedres bőréből; kéri az égre
S földre, hogy illy nyomorúlt sorsán ha lehetne segítsen.
Megtapogatja erét Matyi, és veszedelmes hevülést
Érez megromlott vérében: hogyha azonnal
Fördő nem készül, és köppöly, még ma bizonytal
A szívére megy, és - ekkor vállat von az álnok.
Kéri az úr minden szentekre, hogy amit az Isten
Értésére adott, rendeljen. Doktori módon
Harmadik ujjával megbökvén homloka búbját:
Fördővíz szaporán, úgymond, és fűvek! ezeknek
Elszámlálja külön neveket; száz erdei, réti
Dudvák voltak ezek; nyúl-, farkas-, békacseresznyék;
Medve-, szamár-, disznó-, eb-, egér-, kutya-, macskatövissek
Hát meg az angyal-, szent- s ördög-gyökerek (mivel akkor
A fűvek neve csak barom, ördög s szent vala; Fűvész-
Könyv még nem lévén). Nosza ispán, szolgálga, poroszló,
Hajdú, kukta, szakács, kertész, szoba- konyhaleányok,
Béres, strázsa, kocsis, fullajtár, bába, favágó,
Egy szóval minden, valamely'k csak elől vagy utól volt,
Fusson az udvarból a rétre, ligetre, mezőre;
Addig az üstben víz legyen, és hadd égjen alatta.
A nép mind kirohant, egyedül egy sánta banyára
Hagyván a tüzelést; hanem a szemfűl Matyi ettől
Úgy szabadúla meg: a paphoz küldé, hogy az Istent
A fűveknek erőt szerző menybéli malasztért
Kérje a hívekkel. - Maga megvizsgálja az úrnak
Vakszemeit; kendőt vesz elő, s addig simogatja
A két szárnyával, hogy száját befedi; ekkor
Megköti hátulról tarkójánál. Uram! úgymond,
Nem felcser vagyok én, hanem a Lúdas Matyi, kit kend
Megveretett, s lúdját elvette, de hasztalan a szót
Nem szaporítom; elég, hogy most másodszor adom meg,
Amit megmondtam; főképp hogy kend is a hosszas
Várakozásba magát ne gyötörje sokára, csak essünk
Által rajta; ha még nekem a jó Isten erőt ad,
Harmadszor se fogok majd késni. Előveszi osztán
Döbrögít, és a vert testét megdöngeti rúttal.
Ekkor az ágyfőből a pénz kulcsát kikeresvén,

Lúdjaim árát és költségemet elveszem, úgymond.
Azzal búcsút vesz, kimegy, a paripára felugrik;
S illa berek. - Haza jó a fűvész csorda rakodtan:
Bészalad egy szobalyány, meglátja az úr csuda képét;
Elsikkantja magát, kifut, öszverikoltja az udvart.
Egyik kérdi, mi baj? másik, hogy hol van az orvos?
Kúcsolják kezeket, tanakodnak, hogy ki az ördög
Fojtá bé ismét száját nagyságos uroknak?
Óldjuk meg szaporán. - A félholt Döbrögi ekkor
Már csak alig szuszogott, és minden pontba elájúlt.
S csak lassan nyöghette ki, hogy Lúdas Matyi vólt az,
És hogy agyon kízná. - Mind lóra kap, aki csak ülhet,
Kergetik a Matyi húlt nyomait, de haszontalan, ő már
Tudj' Isten hol járt, bizonyos, hogy csalfa örömmel
És degesz erszénnyel tért meg Skorbuntzius úrhoz.

Negyedik levonás

Már most ám igazán rosszúl lett Döbrögi; rendes
Orvosokat hívtak, s kurrenst küldöztek az ország
Minden részéhez, Lúdas Matyi megfogatása
Vége; csakhogy az ő képét igazán leírni
Nem lehetett; minthogy mindég más színbe jelent meg,
Hogy pedig ez nem más földön, hanem a mi hazánkban
Történt, a' bizonyos: megtetszik az akkori törvény-
Tévők gondjából, kik az ő csúfjára, örökre
Feljegyzék a nagy Törvénykönyvben, hogy az olyan
Rossz úton járó kutya fog, mint a mi Matyink vólt,
Lúdasnak neveződjön: ez hát nem pusztá találmány. *
Nem jött kézre Matyink, mely Döbrögi úrnak eléggé
Bokroztatta baját, és már egy ízbe reménység
Sem vólt éltehez; hanem a bölcs orvosok által
Nagy nyavalyáján a munkás természet erőt vett,
És lassan-lassan keze szennyét csak kiheverte
Mátyásnak; hanem a Lúdas név annyira fészket
Vert szívébe, hogy a vidék lúdját kiölette,
Mert csak lúdtollat látott is, azonnal elájúlt;
Még a lúdimagistert is ki akarta csapatni
A jószágából; de az azt ígérte, hogy inkább
Rektornak hívatja magát, s minden követőit,
Húsz láncást csak azért tartott, hogy tíze napestig,
Tíze viszont éjjel mindég őrt álljon az udvar
Környékén; - hozzá közelíteni akárki fiának
Sem lehetett, ha ugyan csak előtte nem esmeretes vólt.
Hogyha az udvarból a jószágába kiment is,

Tíz láncsás lovagolt mindenkor hintaja mellett. -
Ezt Matyi is, mint más, jól tudta, de hasztalan; ő azt
Háromszor fogadá, hogy megveri Döbrögit; annak,
Bárha török-szakad is, csak meg kell lenni akárhogy. -

Országos vásár esik egykor Döbrögi úrnak
Városkájában; Matyi ott, mint más igaz ember,
Megjelenik paripán, a lóvásárba bolyongván.
Meglát egy virgonc lovat egy idegen sihedernél;
Kérdezi, hogy mire tartja? Uram, csak száz arany, úgymond.
Cimbora, hogy lehet az? Matyi így szól. Úgye komázol?
Tíz lovat is veszek én annyin, tán jobbat is ennél.
Ugyde Uram! felel a siheder, jó nagy Magyarország,
És mégis ki hagyom mindjárt vájatni acéllal
Mind a két szememet, ha csak egy lova hág is elébe.
Úgy én a lovadat megvenném, mond Matyi, hogyha
Megbizonyíthatnád, pedig így meg nem veszi senki.
Int neki, - félre megyen vele. - Nézd, ottan lakik egy úr,
A Lúdas Matyi név iszonyú félelmes előtte,
Tán tudod azt magad is - majd itt kocsikázik el arra;
Tíz láncsás katonák lovagolnak hintaja mellett;
Majd ha az erdőnél járnak, nyargalj oda, mondjad
Szembe az úrnak, hogy: te vagy a Lúdas Matyi; osztán
Kotródj ám, mert száz lelked lesz, mégis az ördög
Elvisz, ecsém! ha azok megcsípnek; hogyha nem, úgy én
Megveszem a lovadat; felpénzül, hogy bizonyos légy,
Tíz aranyat feladok: majd meglelsz engemet itt s itt.

Tetszett a tűzről pattant sihedernek az alku,
És nehezen lesi, hogy mikor indul már az az úr ki. -
Egyszer lárma esik, - riogatják széjjel az embert;
Döbrögi jó hintón, útjából félre vonódik
Minden igaz lélek. - Pezseg a pozsgás sihederben
A jó vér, s csak alig várhatja, hogy a kerek erdőt
Érjék Döbrögiék; mint a nyíl utánnok ereszti
Ráróját; - Lassan, lassan, uraim! kiabálja;
Mellészöktet a hintónak. - Tudod-é uram, úgymond,
Hogy ki vagyok? Tudd meg, Lúdas Matyi én vagyok! - Uccu!
Rajta legény! ordítja az úr - egyszerre utánna
Hajt a tíz láncsás; de mi haszna, nyomába se hágnak.
Fogd ki kocsis nyerges lovadat, mond Döbrögi, jobb e'
Mind a tízénél, mondjad, hogy száz arany, aki
Elfoghatja! - Szorítsd! Maga a hintóra felugrik,
És kíváncsi szemét düllyesztve mereszti utánnok,
Hogy fogják már el Matyit. - Ő pedig a kerek erdő
Sarkánál elbújva fülelt, s látván, hogy az úr már
Csak maga van, kilopószkodik, és megrántja ruháját:
Mit bámul az uram? nem fogják azt ma el, úgymond;

Osztán nem Lúdas Matyi az, hanem én vagyok, akit
Megveretett kelmed, s lúdját elvette erővel.
Döbrögit a mennykő ha azon nyomban megütötte
Vólna, talám sokkal könnyebb lett vólna szegénynek:
Öszverogyott, és a kocsiból ájúlva zuhant le.
Ott Matyi szánakozás nélkül megverte utólszor;
S erszénnyét a lúd árába viszont kiürítvén
Mondja: *Ne féljen az úr*, már többet nem verem én meg.
Azzal lóra kapott, s elment dólgára örökre.

A tizenegy lovasok nagy későn visszakerültek,
Vert lovaik csak alig húzván inokat, valamint a
Megsákolt urok is, kit elérkezvén, kocsijában
Bágyadtan leltek; mondják, hogy nem vala képes
Tarkón csípni Matyit. Nem is a' vólt, Döbrögi mondja,
A négyelni való, megvert háromszor. - Az Isten
Így bánik, s bánjon valamennyi kegyetlen urakkal.
Ezt mondván, megtért a kastélyába, s azonnal
Elküldötte a húsz láncsást, kegyelemmel akarván
Ójni magát ezután az erőszaktételek ellen;
És törvénytelenül nem bánt, hanem úgy, ahogy illik,
Embertársaival; jól is végezte világát.